

Prva je nedjelja došašća ili adventa, kojom u crkvenoj godini počinje vrijeme pripreme za Božić, odnosno Kristovo rođenje, a prva nedjelja došašća ujedno je i početak crkvene godine.

U došašću prevladavaju iščekivanje, nada, budnost i čežnja pa vjernici bdiju kako bi prepoznali Boga koji dolazi.

Starozavjetni proroci i Isusovo rođenje

U prvome dijelu došašća vjernici se pripremaju za slavni Kristov dolazak, kada će ujedno biti i sudnji dan, dok se u drugom dijelu, od 17. do 24. prosinca pripremaju za Kristov rođendan, za dan kada je Sin Božji postao čovjekom.

Došašće počinje četiri nedjelje prije Božića, a završava 24. prosinca na Badnjak. U liturgiji došašća prevladava ljubičasta boja.

Slavljenje došašća počelo je u 5. stoljeću, kada je biskup Perpetuo iz Toursa počeo pripremu za Božić. U 6. stoljeću papa Grgur Veliki skratio je došašće na četiri tjedna, što se zadržalo do danas i ukinuo suzdržavanje od jedenja mesa i mliječnih proizvoda za vrijeme došašća.

U Starom zavjetu proroci su navješćivali Isusovo rođenje, poput proroka Natana koji kralju Davidu naviješta da će se Spasitelj roditi iz njegove loze: "Podići ću tvoga potomka nakon tebe, koji će se roditi od tvoga tijela i utvrdit ću njegovo kraljevstvo".

Prorok Izaija navijestio je Isusovo rođenje: "Evo, začet će djevica i roditi sina i nadjenut će mu ime Emanuel!", a prorok Mihej da će se Isus roditi u Betlehemu.

Mise zornica i adventski vijenac

U vrijeme došašća služe se rane jutarnje sv. mise – zornice, inače vrlo raširena pobožnost u sjevernim hrvatskim krajevima. One simboliziraju budnost kršćana u vrijeme pripreme za Božić.

Hrvatske adventske pjesme imaju marijansko obilježje, a pjevaju se i na zornicama. Neke od poznatijih su: "Padaj s neba", "Zlatnih krila", "O Marijo, ti sjajna zornice", "Poslan bi anđeo Gabrijel", "Ptičice lijepo pjevaju", "Visom leteć ptice male".

Adventski vijenac simbol je borbe čovjeka protiv životnoga mraka. Ta je borba puna nade jer ukrašeni adventski vijenac označava pobjedu Krista Gospodina: Isusov Križ i Uskrsnuće. Plete se od zimzelenih grančica tako da nema početka ni kraja što označuje vječnost. Bor i božikovina u vijencu simboliziraju besmrtnost, lovor označava pobjedu nad grijehom i patnjom, a cedar snagu i izlječenje od svih bolesti. Često je u vijencu i grančica ružmarina jer je ona prema legendi čuvala Djevicu Mariju na njezinu putu u Egipat.

Adventski vijenac čini dva temeljna simbola - krug i svijeće odnosno svjetlo. U vijenac se umeću četiri svijeće koje označuju četiri razdjelnice u ljudskoj povijesti: stvaranje, utjelovljenje, otkupljenje i svršetak.

Na sv. Barbaru, 4. prosinca, u hrvatskim krajevima je običaj sijanja pšenice. U nekim krajevima pšenica se sije na sv. Luciju. Običaj seže do starodrevnih kultova prizivanja dobre ljetine. Susjedi se posjećuju i procjenjuju čija je pšenica gušća, viša, bujnija i zelenija. Kada pšenica naraste, oko nje se veže vrpca od hrvatske trobojnice.

U Slavoniji su na sv. Barbaru počinjali božićni ophodi. Susjedi dolaze jedni drugima i govore: "Hvaljen Isus! Čestitam vam sv. Barbaru! Rodilo vam se, telilo se, ždrebito se, prasilo se, janjilo se, macilo se i leglo se! Živi i zdravi bili!" Ukućani odgovaraju: "Živ i zdrav i ti bio!". Tada domaćin donese domaću slavonsku kobasicu, da se počaste.

Blagdan Bezgrešnog Začeca Blažene Djevice Marije slavi se 8. prosinca. Utemeljio ga je papa Siksto IV. 1476. godine. Dogmu je svečano proglasio papa Pio IX. 8. prosinca 1854. Arkandeo Gabrijel nazvao je Mariju "punu milosti", a crkveni oci nazivali su Mariju - Blaženom Djevicom. Prema katoličkoj teologiji, Marija je morala biti posve bez grijeha, da bi mogla začeti Isusa.

Sveti Nikola

U vrijeme došašća, slavi se i sv. Nikola (6. prosinca), odnosno "Nikolinje". Tada se darivaju djeca po uzoru na sv. Nikolu biskupa, koji je prema legendi noću potajno kroz prozor donosio darove siromašnim ljudima. Sv. Nikolu prate anđeli i Krampus ovisno o tome radi li se o dobroj ili zločestoj djeci, koja od Krampusa dobivaju šibu, koja je obično zlatne boje. Djeca čiste svoje čizmice i stavljaju ih na prozore prije spavanja, noć prije sv. Nikole. Ujutro, kad se probude, dočekaju ih čizmice pune darova.

U nekim hrvatskim krajevima ukućani se sakriju ispod prozora i zveckaju lancima. Tako Krampusom plaše djecu i potiču ih da budu dobra i poslušna.

Na sv. Luciju, 13. prosinca, brojni su običaji širom Hrvatske, kao i onaj kad djevojke upisuju imena 11 momaka na papiriće, a jedan ostave praznim. Svaki dan vade jedan papirić i spale ga. Vjeruju, kako je ime koje posljednje ostane - ime momka za kojeg će se udati. Ako posljednji papirić bude prazan, sljedeće godine, vjeruju, neće se udati.

Na Svetu Luciju sijala se i božićna pšenica kao simbol plodnosti, novog života i njegove obnove. Ukrašavala se hrvatskom trobojnicom.

Na isti se dan darivaju djeca po Slavoniji i Dalmaciji. Kod Hrvata u Mađarskoj dječaci obilaze kuće s dobrim željama, a čestitari bačkih Hrvata zažele da kvočka čvrsto sjedi na jajima. Hrvati u okolici Sarajeva obilazili su kuće tražeći tko će im što dati. Obično su im darivali jaja, ponešto novca i sl.

Budući, da je sv. Lucija zaštitnica očiju postoje i običaji vezani uz to. Taj dan štede se oči pa se ne rade ručni radovi u okolici Zagreba, kod Hrvata u Bosni i kod bačkih Hrvata.

Djetinjce, materice i očići običaji su vezani za tri tjedna prije Božića. U južnoj Hrvatskoj i istočnoj Hercegovini, na djetinjce stariji ljudi traže da im djeca darivaju voće kao otkupninu. Na materice traži se otkupnina od žena, a na očiće otkupnina od muškaraca. Običaji postoje u Zagori, Sinjskoj krajini, kod Hrvata u Bačkoj i Hrvata u BiH. Otkupnina su uglavnom slatkiši, orasi,

lješnjaci i drugo, uglavnom, suho voće.

Dan sv. Tome Apostola, 21. prosinca, ponegdje se zove i Tucin dan ili Tučin dan. Tada se rade velike pripreme za Božić.

Pripremaju se božićne pečenke i peku božićna peciva. U Bosni peciva imaju posebne nazive: kruvokriž, sv. Toma mlivosija i sl. Radi se okrugli kruh na koji se urezuju križevi, razne šare i modelirani likovi. Na Jadranu, osim okruglih kruhova, mijese se i kruhovi različitih oblika. Često se u panonskim krajevima naprave dva kruha: jedan za Badnjak, a drugi za Božić.

Ime Badnjak povezano je s riječju "bdjeti", jer se na taj dan bdjelo čekajući Isusovo rođenje. Zbog običaja bilo je nužno osvijetliti prostorije svijećama, koje su ujedno postale i simboli novog života i nade. Izrađivale su se posebne svijeće, tzv. voštanice, a često su se povezivale tri svijeće hrvatskom trobojnicom. Običaj je i sjećanje na preminule ukućane te molitva za njih.

Na Badnjak su ukućani rano ustajali, a žene su napravile božićni objed, pospremile dom i spravile nemrsnu hranu za večeru, jer se na Badnjak posti. Muškarci su pak hranili stoku, koja je trebala biti spokojna zbog božićnih blagdana, a također su pripremali drva za ogrjev i nabavljali hranu koju bi domaćice potom pripravljale.

Obično su se blagovala jela od ribe, grah i med npr. med s češnjakom, riba na razne načine, brodet s palentom, a od kolača fritule, fanjci, gibanice i badnjača. Prije Badnje večere upalila bi se svijeća i izmolila molitva. Jela su bila posna i bez mesa i masti. (Hina)

